

398

BUDAPEST

1974 AUG 17

244

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

A Hazafias Népfrent Budapesti Bizottsága és a „Budapest” szerkesztősége pályázatot hirdet
ÍGY ÉLTÜNK ÉS DOLGOZTUNK A FELSZABADULÁS ELŐTT címmel.

A pályázat célja: személyes visszaemlékezések alapján minél hitelesebb képet nyerni elsősorban az üzemi munkások és a hozzájuk kapcsolódó kisjövedelmű rétegek — tanítók, OTI-orvosok, kisiparosok, kiskereskedők, bolti eladók stb. — egykori életkörülményeiről (kereseti és lakásviszonyok, a keresetek beosztása, munkakörülmények, szervezeti élet, napi időbeosztás, családi élet, a szabad idő eltöltése, más érdekességek).

Örülünk, ha a pályázók írásaikhoz fényképeket vagy más korabeli dokumentumokat is mellékelnének.

A pályamű terjedelme legfeljebb 8—10 gépelt oldal lehet.

A beküldés határideje: 1975. február 1. A legjobb írásokat a „Budapest” a szokásos honorárium ellenében közli. A Hazafias Népfrent Budapesti Bizottsága a legkiemelkedőbb pályamunkák beküldőit jutalmazza.

A pályaműveket a Hazafias Népfrent Budapesti Bizottságának címére: 1061 Népköztársaság útja 125. kell beküldeni.

A Hazafias Népfrent
Budapesti Bizottsága

A „Budapest”
szerkesztősége

Mozaik a főváros múltjából

Park a hóhérház helyén

Az 1800-as évek elején a mai Keleti Károly utcától nyugatra fekvő, szőlővel beültetett terület Wurmhörger Ádám városi hadnagyé volt. Közvetlenül az ingatlan mellett, abba beékelve állott a budai hóhérház. A hadnagnak a tanáchoz beadott panaszából kitűnik, hogy a hóhérnak régen nem csupán az ítéletvégrehajtást tették kötelességévé. Neki kellett a kóbor ebeket összefognia és a városban található állati tetemeket összeszednie. Ez utóbbiakat megnyúzta vagy megnyúzatta, húsup egy részét feletette a kutyákkal, a többi a csontokkal együtt összegyűjtötte és bizonyos időközönként legényeivel a Dunába dobatta. Elképzelhető, hogy háza körül a dögsgzag — különösen nyáron — milyen fertelmes büzt terjesztett. Wurmhörger ez ellen emelt panaszt nemcsak a maga, hanem a környék lakóinak a nevében is.

A beadvány eredményes volt. A tanács 1807-ben kötelezte Henthaler József hóhért, hogy a nyúzást a lakott területtől távol végezze, majd a következő esztendőben megszüntette a hóhéri állást. Úgy határozott, hogy ha kell, Pest megyétől kér a lefejezéshez, akasztáshoz ítéletvégrehajtót, a köztisztasági és sintéri teendőkkal pedig mást bízott meg.

A hóhérházat a város ezután eladta Wurmhörgernek. Ő lebontatta a kis épületet és a telket egyesítette régi ingatlanával. Később, amikor a filoxera pusztítása következtében elpusztult a szőlő, a telektömb alsó végén, a Bimbó út és a Keleti Károly utca sarkán — ahol ma a Rózsadomb Étterem áll — csinos kúriát építtettek, a terület többi részén pedig díszkertet ültettek. Ezt utolsó tulajdonosa, Zipernovszky Károly, a transzformátor egyik felalálója után Zipernovszky-kertnek hívták.

A kedves kis parkot magas téglafal védte a látogatóktól. Csak a proletárdiktatúra négy hónapja alatt nyitották meg a közönség számára; e sorok írója is akkor járt benne. A harmincas évek elején áldozatul esett a telekspekulációnak: felparcellázták, a díszkert helyén 5 emeletes bérházak épültek — és Buda szegényebb lett egy parkkal.

Első színészettörténeti kiállításunk

Az első színészettörténeti kiállítás 1890. augusztus 15-én nyílt meg a Városligetben, az 1885-ös országos kiállítás képzőművészeti pavilonjában. Az előcsarnok inkább reklámcélokot szolgált, mert

itt egy Egger nevű ékszerész színpadi ékszereket, Galló György díszleteket, Gerster Miklós pedig színpadi festékeket és illatszereket állított ki. Az innen jobbra és balra nyíló két csarnokban egy drámai és egy népszínmű színpadot rendeztek be. Az előbbin Attila, Mátyás király, Bánk bán és Melinda, Zrínyi Ilona és II. Rákóczi Ferenc kasírozott, jellemes alakjai álltak, a falakat a Nemzeti Színház kelléktárából kölcsönzött fegyverek díszítették. A másik színpadot a legismertebb népszínművek (Gaál: A peleskei nótárius, Szigligeti: A csikós, Tóth Ede: A falu rossza, Szigeti: A vén bakancsos... és Csepreghy: A piros bugyelláris) alakjai népesítették be; a háttér falusi tornác volt kalotaszegi varrottassokkal.

Az első teremben találták a látogatók a régi színlapokat, köztük egy 1795-ből származó pestvárosi plakátot, amely *A gonoszság nélkül való tévelygés* című dráma előadását hirdette. Mellettük elhunyt színészek koszorúi sorakoztak és különféle régi színházi kellékek.

A többi teremben a legváltozatosabb emléktárgyakat állították ki: arcképeket, szobrokat, serlegeket, leveleket, emléklapokat, szalagokat, javarészt egyes művészek (Szigligeti, Fánicsy Lajos, Prielle Kornélia, a Feleki pár, Erkel Ferenc) saját gyűjtéséből; köztük a leggazdagabb Jókainé Laborfalvy Rózsaé volt. Nagy értéket képviselt néhány híres írónak — Aranyak, Jókainak, Eötvös Józsefnek, Tóth Kálmának — a kézírata, Katona József drámájának, a *Jeruzsálem pusztulásá*-nak teljes szövege.

Noha az egykorú tudósítások szerint a kiállítás nem nyújtott teljes képet a magyar színészet múltjáról, érdekes volt és sok látogatót vonzott.

Bankett egy ló tiszteletére

Az első világháború előtti lóversenyeken a legjelentősebb futam a minden évben megrendezett Király-díj volt. Fontosságát mutatta a győztest illető szokatlanul nagy díj: 125 000 korona. (Egyegy futam nyertesének átlagosan 2—3000 koronát fizettek.) A Király-díj tiszteletére a lóversenyter tribünjei mindig megteltek, de — az egykori tudósítások szerint — annyian még sohasem jelentek meg, mint 1907. május 14-én. A 32 fokos rekkenő hőség sem tartott vissza senkit. A nagy tömegben mozdulni sem lehetett, a hölgyeknek komoly csatlódást okozott, hogy a tolongás miatt fényes toalett-

jeiket nem tudták kellőképp megcsodáltatni. Kévs kivétellel ott volt az arisztokrácia, a politikai élet és a pénzvilág minden jelentős képviselője. Erdélyből különvonat hozta az érdeklődőket, sokan utaztak a bécsi Jockey Clubból is a magyar fővárosba. A Pesti Napló riportere József főhercegtől kezdve számos hírességet sorolt fel név szerint, így a Zichy grófok közül 15-öt, a Károlyi grófnék közül 10-et.

A Lovaregylet ezen a napon hat futamot indított. A nézők többségét ezek közül csak a harmadik érdekelte: a Király-díj. Tíz ló indult, favoritnak Rotschild Alfonz báró Rother Stadl nevű lovát tartották. Szemere Miklós, az ismert sportferfi és istállótulajdonos Horkay nevű paripáját indította. Nagyon bízott a győzelemben, ezért minden pénzzel fogadásokat kötött rá.

A verseny izgalmasnak bizonyult, az 1800 méter hosszú pálya egyes szakaszain más és más állat vezetett, végül Horkay lett az első, két hosszal. Sikerét az arisztokrácia nagy örömmel fogadta, különösen azért, mert a Szemere család őseit egészen Huba vezérig vezette vissza. Horkayt nagy ünneplésben részesítették, és ha konzulnak nem is tudták kinevezni — mint Caligula császár tette a lovával —, a derék állat tiszteletére a Nemzeti Kaszinóban bankettet rendeztek és számos poharat üritettek.

A főudvarnagyi bíróság

A feudalizmus maradványai nagyon soká éltek nálunk; ennek egyik jellegzetes példája a főudvarnagyi bíróság. A bíróság a bécsi főudvarnagyi hivatalból vált ki 1909-ben és megszűnéséig, 1945-ig a királyi Várban székelt. Megszervezője és hosszú ideig elnöke Wolff Károly volt, a Keresztény Községi Párt vezetője, a városházi politika fő irányítója.

A bíróság szervezete 5 főből állt: elnökből, elnökhelyettesből, két ülnökből és az irodaigazgatóból. A két világháború között hatásköre ugyancsak 5 főre terjedt ki, ezeknek is csak bizonyos ügyeire; mégpedig a Habsburg—Lotharingiai és a Coburg—Koháry családhoz tartozók hitbizományi, hagyatéki, gyámhatósági és más perenkívüli ügyeire. Ezért ritkán ült össze tárgyalásra, átlagosan csak négy évenként. Például 1935-ben egy Klein Miksa nevű uradalmi intéző a főudvarnagyi bíróság előtt indított pert Frigyes főherceg ellen, mert az 640 pengő illetéket jogtalanul levont tőle.

Vértessy Miklós